

西藏山南地区达隆寺壁画题记的初步考察

萨尔吉

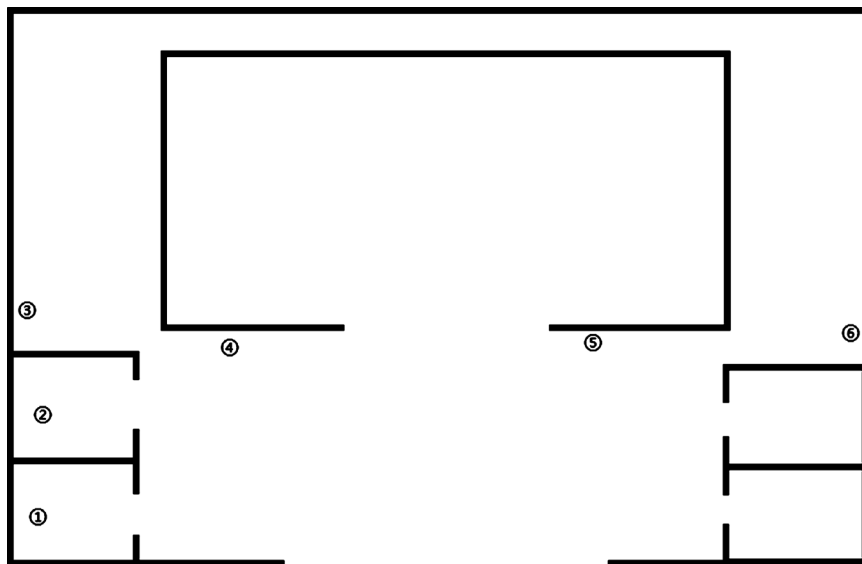
内容摘要：2011年8月，笔者与故宫博物院同行在西藏山南地区进行实地考察。本文拟对西藏山南地区浪卡子县达隆寺遗存的壁画题记和壁画进行初步研究，在给出笔者所能识读的壁画题记的基础上，本文主要从以下几个方面对壁画和题记涉及的问题进行探讨：一、寺院的基本布局及壁画遗存；二、题记所见供养人和画师；三、关于壁画中涉及的龙自在王佛的一些思考；四、甘珠尔殿壁画榜题的问题。

达隆寺（ལྷག་ལྷང་དགོན）全名为达隆塔林曲德（ལྷག་ལྷང་ཐར་སྒྲིང་ཚས་ལྗེ），位于西藏山南地区浪卡子县境内，属于藏传佛教萨迦派寺院。2011年8月，笔者与故宫博物院罗文华一行四人前往西藏考察，利用一天的时间，重点考察了达隆寺壁画题记，这些题记以前未见相关研究及发表，其中的信息量非常丰富，此次予以整理发表，并对其中涉及的问题进行初步探讨。

一、基本布局及壁画遗存

据《雪域圣迹导游》记载，达隆寺始建于蒙古阔端（？—1251年）时期，后由达仓译师希绕仁钦坚赞（ལྷག་ཚང་ལོ་ལྗོ་བ་ཤེས་རབ་རིན་ཆེན་རྒྱལ་མཚན། 1405—1477/8年）

扩建¹，寺院至今留存有很多古旧壁画。

- ①鼓音殿 ②甘珠尔殿 ③回廊右侧外壁克什米尔班智达释迦师利画像
④香殿入口右侧壁面院 ⑤香殿入口左侧壁面 ⑥回廊左侧外壁萨迦派道果上师传承次第

图一 达隆寺祖拉康示意草图

经初步考察发现，达隆寺祖拉康原有的建筑布局是由有礼拜道环绕的香殿（གཙང་ཁང་། 亦称为佛堂）和香殿前面的集会殿（འདུ་ཁང་། 亦称为经堂）组成，今日所见集会殿左右两壁各向内辟出有四间小殿（图一），应该是相当晚期的改造。整体而言，壁画保存情况令人堪忧，大部分题记也是漫漶不清，无法识读，唯有集会殿左侧两间小殿因为分别用作堆放杂物和存放《甘珠尔》（བཀའ་འགྲུང་།），壁画和题记保存情况较好，兹从此两间小殿开始介绍。

位于集会殿入口右侧靠近大门一方的小殿今称作鼓音殿（རྩ་སྒྲ་ལྷ་ཁང་།），遗存的壁画题记总共有三段，都不是特别完整。虽然前两段题记没有留下壁面主尊的名号，但从壁画来看，应该是绿度母（སྒྲོལ་ལྷུང་།）和文殊（འཇམ་དཔལ་དབྱེངས་།），第三段题记提

1 དགོན་དེ་ནི་ཐོག་མར་བྱུང་པོ་གོ་དན་སྐབས་བཞེངས་པ་ཡིན་ཚེ་ལྷེབས་རིས་ལས་གསལ་ཞེས་དང་། དེ་རྗེས་སྐྱུག་ཚང་ལོ་རྒྱུ་བ་ཀུན་མཁྱེན་ཤེས་རབ་བྱུང་མཚན་གྱིས་བྱ་བ་བསྐྱེད་གནང་། 见 ཚོས་འཕེལ། གངས་ཅན་སྣོངས་ཀྱི་གནས་བཤད་ལམ་ཡིག་གསར་མ་ལས། ལྷོ་ཁ་ས་ཁྲུལ་གྱི་གནས་ཡིག། བེ་ཅན་མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། 2002: 139. [http://tbc.org/link?RID=O1GS48192|O1GS481923LS4643\\$W23847](http://tbc.org/link?RID=O1GS48192|O1GS481923LS4643$W23847). 书中说壁画题记保留有阔端时期始建寺院的信息，惜今未见。

到了主尊的名号是狮吼观音 ([ལྷན་རས་གཟིགས་དབང་ཕྱག] བེང་གེ་སྐྱ)。据题记，壁面上还绘制有上师传承次第；观音、辩积等十六菩萨；诸护法欲天。

位于集会殿入口右侧靠近香殿一方的小殿今称作甘珠尔殿 (བཀའ་འགྲུར་ལྷ་ཁང)，遗存壁画题记四段，第一段题记不全，壁画亦有损毁，无法辨析所绘主尊，周围是八大菩萨、护法等欲天。第二段题记提到壁面主尊是龙自在王佛 (ལྷའི་དབང་ཕྱག་རྒྱལ་པོ། 图2)，周围是诸上师、三十五佛、地藏等四大菩萨，诸欲天。第三段题记提到壁面主尊是药师佛 (སྤྲལ་བླ)，周围是上师传承次第、般若佛母、七药师佛，药师诸天、诸欲天。第四段题记不全，从壁面看出主尊是释迦牟尼 (ཤུག་ཐུབ་པ)，周围还有表现佛陀初成正觉时的行迹，并写有榜题。

集会殿入口右侧壁面绘有一身宝帐怙主 (གུར་མགོན)，题记漫漶，无法释读。

集会殿入口左侧小殿因供奉有泥制朵玛，未能详细考察，承罗文华告知，左壁绘制的是五方佛。

回廊右侧外壁绘有一铺克什米尔班智达释迦师利 (ཁ་ཆེ་པ་ཏ་ཆེན་ཤུག་ཐི་སྐྱ་བླ) 画像，下方遗存有题记；回廊左侧外壁亦绘有一铺三尊人物画像，壁画下部已经损毁，从内容判断，表现的是萨迦派道果上师传承次第，中央上方为金刚持 (རྫོགས་འཆང)，其下方右侧为萨钦·衮噶宁波 (ས་ཆེན་གུན་དགའ་སྦྱིང་པོ།)，左侧为毗卢巴 (Virūpā)，周围环绕的小像可能是诸萨迦喇嘛。回廊其他壁画损毁严重，有的已经荡然无存。

香殿入口左右壁面的壁画大部分留存，其中入口右侧壁面部分损毁，有重绘的痕迹，题记漫漶不清，无法释读，壁画内容为上师尊像，其中有阿底峡的大幅身像；入口右侧壁面绘有释迦牟尼大像，周围是十六罗汉、四大天王，以及释迦牟尼十二宏化事迹，大部分题记尚能释读。

香殿内门楣上方壁面四周绘制有无上瑜伽部诸尊，部分保留有题记，但因条件所限，未能释读。

二、题记所见供养人和画师

数处题记提到了壁画的供养人和画师，例如，鼓音殿一铺绿度母壁画的供养人是大论噶波瓦 (སྐར་པོ་བ)；一铺文殊壁画的供养人是次培 (ཆོ་འཕེལ) 父子；一铺狮吼观音壁画的供养人是仁钦岗巴 (རིན་ཆེན་སྐང་པ)，题记中将他形容为给孤独长者在雪域的再现 (མགོན་མེད་ཟས་སྦྱིན་གངས་རིའི་ཁྲོད་འདིར་སྐར་ཡང་འོངས་འདྲ)，狮吼观音壁画的画师则是索南班觉 (བསོད་ནམས་དཔལ་འབྱོར)。

图二 龙自在王佛

甘珠尔殿中一铺壁画的供养人是 大论琼波夺波 (ལྷུང་པོ་རྡོ་པོ)；一铺龙自在王佛壁画的供养人是 大论贝那桑珠培 (དཔལ་ནག་བསམ་གྲུབ་འཕེལ) 及其眷属,画师是南达 (ནམ་དར)；一铺药师佛壁画的供养人是 领经师仁桑巴 (རིན་བསམ་པ),画师是强巴扎西 (བྱམས་པ་བྲག་ཤིས)；一铺释迦牟尼佛壁画的供养人是 协饶多吉岗通旺波 (ཤེས་རབ་རྡོ་རྗེ་ཀང་ཐུང་དབང་པོ)。

回廊右侧外壁释迦师利画像的供养人是 札巴尊追 (གཤགས་པ་བརྩོན་འགྲུས) 或 伦珠杰波 (ལུན་གྲུབ་རྒྱལ་པོ),前者是大论,后者身份不明。

另外,题记中数次提及人主 (མི་དབང) 或法王 (ཚོས་རྒྱལ) 的称呼,说供养人为了满足其心愿而造办壁画,并且对他冠以种种赞美之词。例如,在释迦师利画像题记中将其比拟为多闻子 (རྣམ་མངས་ཐོས་སྤྲས),甘珠尔殿释迦牟尼壁画题记中则说他是多闻子 (རྣམ་སྤྲས)、善逝 (བདེ་གཤེགས)。香殿入口右侧壁面题记则点出了他的名字叫洛卓赞贤 (ལྷོ་གོས་རྒྱལ་མཚན),目前我还无法比定他究竟是哪位地方领主。

画师名字中,索南班觉 (བསོད་ནམས་དཔལ་འབྱོར) 很值得关注,题记中给予他很高的赞誉,说他是画王 (ཕིར་ཐོགས་དབང་པོ)。我们知道,江孜白居寺壁画题记中提到了一位来自乃宁的画师叫索南班觉 (བསོད་ནམས་དཔལ་འབྱོར),他绘制了第二层第十五间佛殿,以及塔瓶第一间佛殿²。勉唐画派的勉拉顿珠 (ལྷན་ལྷ་དོན་གྲུབ) 在其论著中也提到了一位索南班觉 (བསོད་ནམས་དཔལ་འབྱོར),认为他是藏地最有学问的画师之一,堪比为量,众皆追随³。很可能这三处指的是同一位人物。

下面以表格的形式列出供养人和画师名录,以及他们的职衔和称号,以供参考:

供养人和画师名录

供养人	职衔	画师	称号
སྐར་པོ་བ	མི་དབང་ལྷོན་ཚེན		
ཚོ་འཕེལ་ལ་ལུ			
རིན་ཚེན་སྐར་པ		བསོད་ནམས་དཔལ་འབྱོར	ཕིར་ཐོགས་པཎ་རྒྱུ་ཏ
ཕིར་ཐོགས་དབང་པོ			

2 Giuseppe Tucci, *Indo-Tibetica, IV: Gyantse e i suoi monasteri, parte I — Descrizione generale dei templi*, Roma, Reale Accademia d' Italia, 1941: 20. 汉译本参见魏正中、萨尔吉主编:《梵天佛地,第四卷,第一册:江孜及其寺院:佛寺总论》,上海:上海古籍出版社,罗马:意大利亚非研究院,2009:12。

3 转引自 David Jackson, *A History of Tibetan Painting*, Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1996: 108.

供养人	职衔	画师	称号
ལྷོང་པོ་དོ་པོ་	མི་དབང་ལྷོན་ཆེན་		
དཔལ་ནག་བསམ་གྱུ་འཕེལ་	མི་དབང་ལྷོན་ཆེན་	ནམ་དར	མཁས་པ་
རིན་བསམ་པ་	དབུ་མཛད་	བྱམས་པ་བཀྲ་ཤིས་	
ཤེས་རབ་རྗེ་རྗེ་རྒྱུ་དབང་པོ་	ལྷོན་ཆེན་		
གསལ་པ་བཙུན་འགྲུས་			
ལྷོན་གྱུ་རྒྱལ་པོ་	ལྷོན་		
ལྷོ་ཤོས་རྒྱལ་མཚན་	མི་དབང་		
ཚོས་རྒྱལ་			
ནམ་མཁའ་ཆེ་བརྟན་པ་	བདག་མོ་		

三、关于龙自在王佛的一些思考

集会殿入口右侧壁画依次绘制有绿度母、文殊、狮吼观音、身份不明尊像、龙自在王佛（Nāgeśvararāja, ལྷའི་དབང་ལྷུག་རྒྱལ་པོ་）、药师佛、释迦牟尼。调查发现，类似的壁画布局在四川康定明代壁画中亦有发现，尤其是龙自在王佛的形象还出现在白居寺大殿，以及四川丹巴明代壁画中。目前我并未找到这样的配列在文献学上的依据。

龙自在王佛在汉译佛典中亦称之为龙尊王佛，其本为三十五佛之一，后来逐渐独立出来，加以供奉。鸠摩罗什译《佛说千佛因缘经》中记载了龙自在王佛的成佛因缘：

海慧如来像法之中，有一比丘名曰净龙丰庄严，与诸婆罗门共相难诘。婆罗门说毘陀论神我之法，沙门复以十二部经甚深空义，演说无相破其贪著。……尔时龙丰庄严比丘者，久已成佛，华光国土龙自在王佛是；千婆罗门，岂异人乎？我等贤劫千佛是⁴。

此处说龙自在王佛的前生是一位名叫净龙丰庄严的比丘，但从上下文看，这里的龙自在王佛是过去佛。题名为吉迦夜译的《佛说称扬诸佛功德经》中提到了礼拜祈祷龙自在王佛的功德：

4 《大正藏》第14册，经号：426，第71页中栏第5行至下栏第15行。

东方去此火光世界，度十八佛刹，有世界名曰正觉，其国有佛，号龙自在王如来、至真、等正觉、明行成为、善逝、世间解、无上士、道法御、天人师，号曰众佑，度人无量。其有得闻龙自在王如来名者，尽心信乐、持讽诵者，若使郡县、村落之中雨、雹、霜时，以右膝着地，叉手作礼，而作是言：“龙自在王如来本行菩萨道时，无数诸龙于厄难中悉度脱之，由此功德自致成佛。作是誓言：‘若我刹中及诸佛土，若我在世般泥洹后，若有诸龙雷、电、雹、霜恐怖众生，以龙自在王如来威神功德智力，至诚誓愿，口作是言，头面作礼，疾得度脱。’”当知，舍利弗！如是厄难疾得解脱，唯除宿罪不能得免。一切诸龙若在厄难闻此佛名，于众厄中疾得解脱。其有执持斯佛名者，复劝他人令使诵持增益功德，必当得往生此佛国，求最正觉，立不退转，疾成不久⁵。

从上文来看，龙自在王佛的成佛因缘是往昔救度诸龙于危难中，而礼拜祈祷龙自在王佛的功德则在于可以免除由诸龙造成的雷电雹霜等恶劣天气。《佛说称扬诸佛功德经》有藏译本，其中提到诸龙造成的不光有恶劣天气，还有厄难（འཇིགས་པ）、病患（ནད）、损恼（གནོད་པ），甚至是传染病（ནད་འགོ་བ）⁶。正因为龙自在王佛在对治恶劣天气以及人体病患方面的效果，后来专门有了针对龙自在王佛的成就法，《丹珠尔》（བསྟན་འཇུག）中就保留了一部题名为龙树所造、阿底峡和仁钦桑波翻译的《龙自在王佛成就法》（*Nāgeśvararājasādhana*），其中提到了龙自在王佛主从五尊的身色、标识和配列：

观想（龙自在王佛）身色犹如不测宝（མི་དཔོག་རིན་པོ་ཆེ⁷）之颜色，七头化现（为龙首）上扬，形成靠背，身著褐黄法衣，头有顶髻，施将诸龙从龙界解脱、诸有情从恶趣解脱的手印，面带微笑。其前面为除盖障菩萨（ཉལ་ཚུབ་སེམས་དཔལ་འབྲིབ་པ་ཐམས་ཅད་རྣམ་པར་སེལ་བ），身白色，右手持宝芽，左手持瓶，坐莲花月轮座，瞻视世尊；右侧为弥勒菩萨，身红色，持那伽树之花束（སྲུ་ཤིང་གི་གོ་ལྷོག་མེ་རྟོག）和净瓶；后面是孺童文殊菩萨，身如紫磨金色，持蓝莲花；

5 《大正藏》第14册，经号：434，第90页中栏第26行至下栏第14行。

6 འཇིགས་པ་མེ་རྟོག་གི་ཚོགས་ཞེས་བྱ་བ་ཐེག་པ་ཆེན་པོའི་མདོ། 德格版《甘珠尔》，经部，函，经号：266，第294叶背面第1行。

7 མི་དཔོག 的词义不是很清楚，或许是某种珠宝的专名。

许多高僧大德都深受其苦。《青史》记载觉登热止（བཙོམ་ལྷན་རལ་གྱི།）曾患麻风病，因诵千遍《定量论》而得愈¹²，但据前述五世达赖喇嘛的说法，恐怕他也修习过龙自在王佛成就法。米拉日巴的大弟子热琼巴（རས་ཚུང་པ།）年幼时因叔父让其耕地而触遇龙族，十五岁罹患麻风病，由印度游方僧带往印度，在 Balacandra 座前听受《猛厉具裙金翅鸟》（གཏུམ་པོ་ལྷུང་ཤམ་ཅན།），念诵而后得愈¹³。止贡巴仁钦贝（འབྲི་གུང་པ་རིན་ཆེན་དཔལ།）曾患很严重的麻风病，病中他由思维己苦而思维众生苦，生起大悲，看见龙神带着眷属从他的身体出来，病得痊愈¹⁴。郭仓巴（གློད་ཚང་པ།）曾见天降蛇雨，由此罹患麻风病，但很快痊愈¹⁵。

达隆寺壁画的配列虽然和《龙自在王佛成就法》中的描述不尽一致，但是二者中都出现了文殊和观音的形像，达隆寺壁画中狮吼观音的出现也与麻风病的治疗有关。《甘珠尔》中有一部《狮吼观音陀罗尼》（འཕགས་པ་སྐྱུན་རས་གཟིགས་དབང་ལྷག་སེང་གི་སྒྲུབ་གཟུངས།），讲的是世尊住于普陀山，语狮子文殊（འཇམ་དཔལ་སྐྱེ་བའི་སེང་གི།）祈请，说摩竭陀国国王自在光（དབང་ལྷག་འོད།）罹患麻风病（མཛོལ།）、毒痛（ཕོལ་མིག།）、哮喘性心脏病（དབྱགས་མི་བདེ་བ་སྦྱིང་ནད།），询问世尊如何救治。世尊讲述了语狮子文殊和狮吼观音前世为友，分别是大智菩萨（ཤེས་རབ་ཆེན་པོ།）和胜悲菩萨（སྦྱིང་རྗེའི་མཚོག།），胜悲菩萨调伏诸龙的故事，说国王自在光所患为龙王作祟引起的龙毒，并且传授了狮吼观音陀罗尼及其仪轨。

《龙自在王佛成就法》中出现的除盖障菩萨和弥勒菩萨与龙自在王佛的关系不是特别清楚，唯有弥勒手持的那伽花与那伽树有关，而那伽树是属于大戟科的一种刺树，一般用于焚香祭龙¹⁶，据说焚化的烟霭能消除龙族所造成的障碍。

壁画中出现的度母与麻风病亦有一定的渊源，据《青史》记载，克什米尔有一座叫做“自生五尊”（རང་བྱུང་ལྷ་ལྷ།）的寺院，寺中有一尊叫做“达乌多罗”（ཏུ་ཏུ་རུ།）的度母像，据说，供养该度母像即可消除麻风病等疾病，而传承度母法门的印度班智达日护（ཉི་མ་སྐུ་པ།）曾患麻风病，正是因为至诚祈祷该尊度母，感得度母现身而去除恶疾¹⁷。

12 འགོས་ལོ་རྒྱུ་བ་གཞོན་ཏུ་དཔལ། དེབ་ཐེང་སྦྱོན་པོ། ཁྲིང་རུ་ལྷ་སི་ཁྲོན་མི་རིགས་དཔེ་སྐྱུན་ཁང་། 1984: 409-410.

13 དེབ་ཐེང་སྦྱོན་པོ། 1984: 523. 据《青史》罗列赫英译本，《猛厉具裙金翅鸟》指的是金刚手的真言。见 George N. Roerich, et al., trs., *The Blue Annals*, Delhi: Motilal Banarsidass, 1976: 437.

14 དེབ་ཐེང་སྦྱོན་པོ། 1984: 703.

15 དེབ་ཐེང་སྦྱོན་པོ། 1984: 800.

16 见张怡荪主编，《藏汉大辞典》，第 11 卷，北京：民族出版社，1993: 45.

17 དེབ་ཐེང་སྦྱོན་པོ། 1984: 1221-1222.

四、关于甘珠尔殿壁画榜题的问题

甘珠尔殿壁画榜题从内容来看，表现的是佛陀成道后七日之内的行迹，其中第一日的榜题损毁，现存初二至初七的榜题，每一日都由不同的人物奉献饮食，佛陀则为其示现神变（图三）。这一表现佛陀行迹的方式似乎比较少见，为清楚起见，此处先给出藏文榜题，并附上笔者的汉译：

序号	藏文	汉译
1	<p>ལྷོ་ཁོ་འབྲུལ་བཞིས་པ་ལུ་ཏུ་ཡ་ན་ཡི།། ལྷུང་འེ་བཤོས་གསོལ་ཁྱོད་གྱི་གཡས་གཡོན་(བུ།།) རབ་ཏུ་གཟི་འབར་རིན་ཆེན་རི་བོ་གཉིས།། གཅིག་ལ་རོ་བརྒྱ་ལྡན་པའི་ཟས་མཚོག་དང་།། གཅིག་ཤོས་ལྡན་སུན་ཚོགས་སུ་འཛི་གྱ།། རྩིས་བཞིན་[གཤོག]གཤོག་ཉིས་རྒྱ་བཞིའི་རླེས་རྩི་གསལ།། དེས་ཀྱང་སྤར་བཞིན་ཚར་བཅད་རྗེས་བཟུང་ཤིག།། འཕྲིན་ལས་བསམ་ཡས་མཛད་ལ་ཕྱག་འཚོལ།།།</p>	<p>第四神变邬闍衍那之， 备办饮食汝之左右处， 两座宝山荣光而炽燃， 一有具足百味胜妙食， 一则功德圆满而齐备， 二翅四足饥渴次第显， 彼亦除灭如昔愿随摄， 顶礼造作无量功业者！</p>
2	<p>ལྷོ་ཁོས་གསུམ་ཕྱུན་ཅི་གྱི་ཞི་ཞལ་ཟས་སྤྱར།། ཞལ་བསེལ་ས་ལ་བོར་བས་དེ་མ་ཐག།། ལྷག་བརྒྱད་ལྡན་བསྐྱེས་ཁེབསའི་མཚོ།། ཡ་མཚན་རི་མོས་བཀྲ་བ་ཀུན་གྱི་མཚོང་།།</p>	<p>初三询集备办诸饮食， 洗漱用水刚一洒地上， 八功德水莲花遍覆湖， 灿烂奇异画面众皆睹。</p>
3	<p>ལྷོ་ཁོས་བཞི་ཡིན་ལྷ་མིས་ཞལ་ཟས་སྤྱར།། རྗེང་བུའི་དོས་དེར་ཡུར་ཆེན་བརྒྱད་བརྒྱ་ཐེན།། སྤར་ཡང་བསྐྱར་ནས་རྗེང་བུར་འབབ་པའི་སྤྲུལ།། ཐེགསུམ་རིམ་ཚོས་སྟོན་པའི་ཡ་མཚན་བྱུང་།།</p>	<p>初四因陀罗主备饮食， 池畔一百零八溪出， 围绕而汇入池之庄严， 生起宣说三乘法妙异。</p>
4	<p>ལྷོ་ཁོས་ལྷ་ཚང་སྤྱིན་གྱིས་སྤྱར་ཞལ་ཟས་བཞིས།། ཞལ་གྱི་སྒོ་ནས་གསེར་མདོག་འོད་ཆེན་སྐྱེ།། ལྷོང་གསུམ་གནང་བུས་བཞི་སོང་མཐའ་དག་ཞི།། འགོ་ཀུན་བསོ་གསྟན་གསུམ་པའི་བདེ་བ་ཕྱོང་།།</p>	<p>初五梵授备办诸饮食， 金色光芒从面门出生， 遍显三千恶趣悉清净， 众生领纳三禅之安乐。</p>

序号	藏文	汉译
5	ཨ། ཚེས་དྲུག་ལི་ཙ་བྱིས་སྐྱུར་ཤེས་གསོལ་ཏེ། འཁོར་མང་མཐའ་དག་སྤྱན་རློན་གཞན་སེམས་ཤེས། རང་གཞན་དགོ་དང་མི་དགའི་ལས་ཀྱན་རྟོགས། བྱེད་ལ་ཡིད་ཅེས་དང་པའི་དབང་པོ་རྒྱས།	初六离车备办诸饮食， 一切会众相互知他心， 自他善不善业悉了知， 心悦诚服信根得增盛。
6	ཨ། ཚེས་བདུན་གྱི་ཚེས་ཀྱིས་ཞལ་སྐྱུར། འཁོར་མང་མཐའ་དག་རིན་ཆེན་བདུན་ལྡན་ཞིང་། བུ་སྟོང་ཚང་པའི་འཁོར་ལས་བསྐྱུར་བྱལ་བུ། རང་བཞིན་ཡང་གྱུར་པའི་ཚོ་འཕྲུལ་བསྟན།	初七释迦族人备饮食， 一切会众具足七宝及， 千子齐备会众……中， 示现自性再变之神通。

经过比照，发现这一表现佛陀行迹的方式与舍卫城大神变相关，《贤愚经》中的第十四个故事“降六师品”（藏译为第十三品）于舍卫城大神变记载最为详尽，故事的梗概大致如下：

王舍城频婆娑罗王信奉佛陀，其弟则信奉六师外道，王劝其弟设会供养佛陀，其弟则在大会上普皆供养六师及其佛陀，佛陀在会上运用神通变化，使六师受辱。

六师受魔蛊惑，与频婆娑罗王约定七日后与佛陀较量。佛陀率领徒众出王舍城，前往毘舍离，六师以为佛陀怯懦，率众追至毘舍离，又与离车族人约定七日后与佛陀较量，频婆娑罗王亦备办饮食，率众追随佛陀；佛陀又率领徒众前往侨赏弥，如此辗转，经过越祇、特叉尸利、迦毘罗卫诸国，最后到达舍卫城。

从腊月初一至初七，诸王和国人轮流供养佛陀，佛陀则为之示现神变和讲说法要；初八至十二，则是帝释、梵天、四大天王、须达长者、质多居士供养佛陀，佛陀亦于初八降服六师外道；初十三至十五由优填王、屯真陀罗王、频婆娑罗王再次供佛。佛为频婆娑罗王讲述自身感得千辐足轮之本末因缘，以及前生故事等等。

除《贤愚经》外，汉译《四分律》卷五十一也较为完整地记载了这一故事，但是没有提及初一至初七的供养人，佛陀示现的神变也稍有差异。北宋时翻译为汉语的《菩萨本生鬘论》（*Jātakamālā*）卷二“最胜神化缘起第四”也较为完整地记载了这一故事，但是该故事在藏译的《本生鬘》中阙如¹⁸。《根本说一切有部毗奈耶杂事》卷二十六“佛现大神通事”也记载有舍卫城神变故事，但是并没有佛陀诸国游化，

18 这一则故事在汉译《本生鬘论》中很值得怀疑，初步的比较发现，《本生鬘论》很可能是对《贤愚经》故事的浓缩改写。

图三 释迦牟尼神变图

诸王供养的情节。

达隆寺壁画表现的正是初一至初七佛陀受食、示现神变、讲说法要的场景。兹取《贤愚经》藏汉译本，与壁画题记作一比照。首先来看七日之内的供养人及其所属国家。

日期	供养人所属国度城市		供养人		
	汉译	藏译	汉译	藏译	壁画题记
初一	舍卫国	མཉམ་དུ་ཡོད་པ	波斯匿王	གསལ་རྒྱལ	
初二	拘睺弥国	ཀོ་ཤྱི་ལྷི། (Kauśāmbī)	优填王	ལྷུ་ཏུ་ཡན	ལྷུ་ཏུ་ཡན
初三	越祇国	ལའ་གྱི།	屯真陀罗	ལྷུ་ཙོ་དལ	ལྷུ་ཙོ་ཅི
初四	特叉尸利	ཏི་ཀི་ཙོ་ཤེ་རི། (Takṣaśilā)	因陀婆弥	ཡིན་དུ་བ་མི	ཡིན་ལྷ་མི
初五	波罗奈	བླ་རྩ་ཤ་སྲི། (Vārāṇasī)	梵摩达	ཚངས་རྒྱུན	ཚངས་རྒྱུན
初六	毘舍离国	ཡངས་པ་ཙན	律昌	ཡི་རྩུ་ལྷི	ཡི་རྩུ་ལྷི
初七	迦毘罗卫	མི་ར་རྒྱ།	释种	ལྷུ་ལྷི་རིགས་	ལྷུ་ལྷི

我们再来看七日之内佛陀示现的神变，下表第一栏是汉译《贤愚经》的内容，第二栏是藏译《贤愚经》，第三栏是达隆寺题记，藏译中与题记相一致的词句以阴影标明。

初一	汉译 ¹⁹	<p>腊月一日，佛至试场，波斯匿王，是日设食，清晨躬手授佛杨枝，佛受嚼竟，掷残着地，堕地便生，蓊郁而起，根茎踊出，高五百由旬，枝叶云布，周匝亦尔。渐复生华，大如车轮，遂复有果，大五斗瓶，根茎枝叶，纯是七宝，若干种色，映灿丽妙，随色发光，掩蔽日月。食其果者，美逾甘露，香气四塞，闻者情悦；香风来吹，更相撞触，枝叶皆出和雅之音。畅演法要，闻者无厌。一切人民，睹兹树变，敬信之心，倍益纯厚。佛乃说法，应适其意，心皆开解，志求佛者，得果生天，数甚众多。</p>
----	------------------	--

19 慧觉等译《贤愚经》，《大正藏》第4册，经号：202，第362页中栏第8行至第363页上栏第1行。

初一	藏译 ²⁰	<p>དེའི་ཚེ་དབྱིང་ཟླ་ར་བ་ཚེས་གཅིག་གི་ཉིན་པར་བཙམ་ལྷན་འདས་ཚོ་འཕྲུལ་འགྲན་པའི་གནས་སུ་གཤེགས་པ་དང་། ལྷལ་པོ་གསལ་རྒྱལ་གྱིས་མཚོན་པའི་ཡོ་བྱད་དང་ཞལ་ཟས་བཤམས་ཏེ། བཙམ་ལྷན་འདས་ལ་ཕྱག་དར་སུལ་ལོ། །བཙམ་ལྷན་འདས་ཀྱིས་ཚེས་ཤིང་གསོལ་ནས། ཚེས་ཤིང་ས་ལ་བཅུགས་སོ། །ས་ལ་བཅུགས་མ་ཐག་ཏུ་སྐྱེས་ནས་ཡལ་ག་དང་། ལོ་མ་རྒྱས་པ་མཐོ་ཁྱད་དཔག་ཚད་ལྷ་བརྒྱ་བར་གྱུར་ཏོ། །ཡལ་ག་དང་། ལོ་མ་ཁོར་ཁོར་ཡུག་ཀྱང་དཔག་ཚད་ལྷ་བརྒྱ་ཁེབས་སོ། །དེ་མ་ཐག་ཏུ་མེ་ཏོག་ཤིང་རྟའི་འཕང་ལོ་ཙམ་སྐྱེས་ནས་འབྲས་བུ་ཡང་གྲེ་ལྷ་ཤོང་བའི་བུམ་པ་ཙམ་ཏུ་གྱུར་ཏོ། །རྩ་བ་དང་། ཡལ་ག་དང་། འདབ་མ་ལ་སོགས་པ་ཐམས་ཅད་རིན་པོ་ཆེ་ལྷ་བུམ་ཏུ་གྱུར་ནས། ལ་དོག་རྣམ་པ་སྣ་ཚོགས་སུ་འཚོར་ཞིང་འབར་ཏེ། ཉི་ལྷའི་འོད་ཀྱང་ཟིལ་གྱིས་གནོན་ཏོ། །གང་གིས་འབྲས་བུ་དེ་ཟོས་ན། བདུན་ཚའི་རོ་བས་ཀྱང་ལྷག་པར་གྱུར་ཏེ། དྲི་བསྐྱེད་གིས་ཀྱན་ཏུ་མངད་པའི་དྲིས་ཐོག་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱང་བདེ་ཞིང་ཚེས་པར་གྱུར་ཏོ། །རྒྱུང་བསྐྱེད་ཅན་གྱིས་ཡལ་ག་དང་། ལོ་མ་ལ་རེག་ན་ཤིན་ཏུ་ཡིད་ཏུ་འོང་བའི་ཚོས་ཀྱིས་ལྷ་བྱུང་ངོ། །མི་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་ཤིང་དེ་ལ་ཤིན་ཏུ་དང་པའི་སེམས་སྐྱེས་ཏེ། དེ་ནས་བཙམ་ལྷན་འདས་ཀྱིས་ཚོས་བསྟན་པས། ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཡིད་དང་འབྲུན་སྟེ། འབྲས་བུ་ཐོབ་པ་དང་། ལྷར་སྐྱེ་བ་ཡང་རབ་ཏུ་མང་ངོ། །</p>
	题记	
初二	汉译	<p>次第二日，优填王请佛。于时如来，化其两边，成两宝山，严显可观，众宝杂合，五色晖耀，光焰炜晔，若干种树，行列山上，华果茂盛，出微妙香。其一山顶，有成熟粳米，滑美百味，甘之附口，人民之类，自恣而食。其一山上，有柔软之草，肥腴甘美，以俟畜生，须者往噉，饱已情欢。一切众会，睹山显异，食已怀悦，仰慕遂深。佛更称适，为说妙法，各得开解，发无上心，得果生天，其数亦众。</p>
	藏译	<p>དེའི་ཕྱི་ཉིན་རྒྱལ་པོ་ལྷུང་ཡ་ནས་སྐྱེན་དངས་ནས་མཚོན་པ་གྱུར་ངོ། །དེའི་ཚེ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་སྐྱའི་གཡས་གཡོན་ཏུ་རིན་པོ་ཆའི་རི་གཉིས་སྐྱལ་ཏེ། ཤིན་ཏུ་མཐོ་བ། མངོས་པ། རིན་པོ་ཆེ་རྣམ་པ་སྣ་ཚོགས་ཀྱི་ལ་དོག་ལྷར་འཚོར་བ། ཤིང་རྣམ་པ་སྣ་ཚོགས་རི་དེ་ལ་སྐྱེས་པ། མེ་ཏོག་དང་། འབྲས་བུ་རབ་ཏུ་རྒྱས་པ། རྩ་སྐང་ཤིན་ཏུ་སྟན་པ་འབྱུང་བ། རི་གཅིག་གི་ཚེ་མོ་ལ་འབྲས་བུ་རོ་བརྒྱ་དང་ལྷན་པ། འཇམ་ཞིང་མངར་བ་རབ་ཏུ་འབྱུང་བ་སྟེ། མི་མང་པོ་དེ་ལ་ཡིད་བཞིན་ཏུ་ཚོས་པར་བཟོ། །རི་གཅིག་གི་ཚེ་མོ་ལ་རྩ་ཤིན་ཏུ་མངར་བ་དང་། འཇམ་པ་སྐྱེས་ཏེ། ཏུང་འགོའི་སྐྱེ་གནས་རྣམས་དེ་ལ་ཡིད་བཞིན་ཏུ་བཟོ་ཞིང་ཚོས་པར་སྐྱལ་ཏེ། བཙམ་ལྷན་འདས་ཀྱིས་དེ་དག་ལ་ཅི་རིགས་སུ་ཚོས་བསྟན་པས་སེམས་རྣམ་པར་གྲོལ་ཏེ། ལྷ་ན་མིང་པའི་བྱང་ལྷུང་ཏུ་སེམས་བསྐྱེད་པས། མཐོ་རིས་ཀྱི་ལྷར་སྐྱེས་པའི་གངས་ཀྱང་རབ་ཏུ་མང་ངོ། །</p>
	题记	<p>༡། །ཚོ་འཕྲུལ་བཞིས་པ་ལྷ་ཏུ་ཡ་ན་ཡི། །སྐྱུང་འེ་བཤོས་གསོལ་ཁྱོད་ཀྱི་གཡས་གཡོན་(དུ། །) རབ་ཏུ་གཤི་འབར་རིན་ཚེན་རི་བོ་གཉིས། །གཅིག་ལ་རོ་བརྒྱ་ལྷན་པའི་ཟས་མཚོག་དང་། ། །གཅིག་ཤོས་ལྷོན་སུན་ཚོགས་སུ་འཛོལ་གྱི། །རིས་བཞིན་[གཤོག]གི་ཉིས་རྒྱུང་བཞིའི་སྐྱེས་སྐྱོ་གསལ། ། །དེས་ཀྱང་ལྷར་བཞིན་ཚར་བཅད་རྗེས་བཟུང་ཤིག། །འཕྲིན་ལས་བསམ་ཡས་མངོན་ལ་ཕྱག་འཚོལ། །།</p>

20 མཛོངས་སྐྱོན་ཞེས་བྱ་བའི་མདོ། 德格版《甘珠尔》，经部，函，第341号，第161叶正面第4行至162叶背面第3行。

初三	汉译	到第三日，屯真陀罗，请佛供养，奉佛净水，俟以澡漱。佛吐水弃，化成宝池，周匝四边，各二百里，纯以七宝共相间杂，众色相照，光明焰奕。其池中水，八德具足，水底遍满七宝之沙，八种莲花，大如车轮，青黄赤白，红绿紫杂，香气芬馥，馨彻四远。随莲花色，各发光明，光明显照，晖曜天地。大会睹此宝池奇妙，欢喜称叹佛无量德。佛因观察，随众人心，方便说法，各令开解发无上心，得果生天，尽增福业，数多难计。
	藏译	<p>དེའི་ཕྱི་ཉིན་རྒྱལ་པོ་བུན་ཅི་དུ་ལས་སྤྱན་བྲངས་ཏེ་མཚོན་པ་སྤྱར་རོ། །བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་ཞལ་བསལ་ནས། ཞལ་བསལ་བའི་ཚུ་སྤར་ས་ལ་བོར་བ་རིན་པོ་ཆེའི་རྗེས་དུ་ལྷུར་ནས། ཁོར་ཁོར་ཡུག་ཏུ་དཔག་ཚད་ཉིས་བརྒྱ་ཡོད་པ། རིན་པོ་ཆེ་སྤྲོ་བ་དུན་གྱིས་རྣམ་པར་སྤྲུམ་པ། ལ་དོག་རྣམ་པ་སྤྲོ་ཚོགས་སུ་འཚོར་བ་རྗེས་སུ་དེའི་ཚུ་ཡོན་ཏན་བརྒྱན་དང་ལྡན་པ། རྗེས་གྱི་ཞལ་བསལ་ཀྱང་རིན་པོ་ཆེ་སྤྲོ་བ་དུན་གྱི་བྱེ་མས་བདལ་བ། བྲང་མ་ཆེ་བྱང་ཤིང་རྟེན་འཕལ་ལོ་ཚམ་རྣམ་པ་སྤྲོ་ཚོགས་ཀྱིས་གང་བ་ལ་འདི་ལྟ་སྟེ། བྲང་མ་སྤོན་པོ་དང་། མེར་པོ་དང་། དགའ་པོ་དང་། དམར་པོ་དང་། ལེ་བརྟན་དང་། མར་གད་ལ་སོགས་པའོ། །བྲང་མ་དེའི་རྒྱ་ཡང་ཀུན་ཏུ་མང་དུ་ཅིང་བོ་ལ། བྲང་མ་དམ་པའི་ལ་དོག་ཅི་ལྟ་བུ་བཞེན་དུ་འོང་བའི་འཚོར་ཏེ། དེའི་འོད་ཟེར་གྱིས་གནས་ས་ཀུན་སྤང་བར་བྱས་ཏེ། འཁོར་མང་པོ་ཐམས་ཅད་ཀྱང་རིན་པོ་ཆེའི་རྗེས་དེ་ལ་བལྟ་ཞིང་། ཀུན་ཏུ་དགའ་ནས་བསྟོད་དོ། །དེ་ནས་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་འཁོར་མང་པོའི་ཡོ་བྱང་སྤྱར་ནས། ཚོས་རྣམ་པ་མང་པོ་བསྟན་ཏེ། མོ་ཞིང་རྟོགས་པར་མཚན་ནས། ལ་ལ་ནི་སྤྲོ་བ་མེད་པའི་བྱང་ཚུབ་ཏུ་སེམས་བསྐྱེད་དོ། །ལ་ལ་ནི་འབྲས་བུ་ཐོབ་ནས་མཐོ་རིས་ཀྱི་ལྷན་སྐྱེས་པ་དང་། བསོད་ནམས་ཀྱི་ལས་བསྐྱེད་པ་ཡང་དཔག་ཏུ་མེད་དོ། །</p>
	题记	<p>༩༡། ཚོས་གསུ་བུན་ཅི་གྱི་ནི་ཞལ་ཟས་སྤྱར། ཞལ་བསལ་ས་ལ་བོར་བས་དེ་མ་ཐག། ། ཡུག་བརྒྱན་ལྡན་པ་སྤྲུམ་ཞེས་འཚོ། ལ་མཚན་རི་མོས་བཀྲ་བ་ཀུན་གྱི་མཚན། །</p>
初四	汉译	到第四日，因陀婆弥王请佛。佛于是日，令其宝池，四面自然，有八渠流，还相灌注，自然回转。水流有声，其声清妙，皆说诸法，五根五力、七觉八道、三明六通、六度四等、大慈大悲，劝发开导，说种种法，一切闻睹，心皆开解，发心求佛，得果生天，增积福慧，数甚众多。
	藏译	<p>དེའི་ཕྱིར་ཉིན་རྒྱལ་པོ་ལོན་དུ་བ་མིས་མཚོན་པའི་ཡོ་བྱང་བཤམས་ཏེ། སངས་རྒྱལ་སྤྱན་བྲངས་སོ། །བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་དེའི་ཉིན་པར་རིན་པོ་ཆེའི་རྗེས་དུ་དེའི་རོས་བཞི་ན། ཡུར་བ་ཆེན་པོ་བརྒྱན་བརྒྱན་ཡོད་པ་ལ། ཕྱིར་ཡང་འཁོར་ཞིང་རྗེས་དེ་ཉིད་དུ་འབབ་པ་དང་། ཚུ་འབབ་པའི་སྤྲོ་ལས་དབང་པོ་ལྡང་དང་སྟོབས་ལྡང་དང་། བྱང་ཚུབ་གྱི་ཡན་ལག་བདུན་དང་། འཕགས་པའི་ལམ་ཡན་ལག་བརྒྱན་པ་དང་། རྣམ་པར་ཐར་པ་གསུམ་དང་། མཚན་པར་ཤེས་པ་བྱུག་དང་། ལ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་བྱུག་དང་། ལྷིང་རྗེ་ཆེན་པོ་དང་། བྱམས་པ་ཆེན་པོ་དང་། ཚད་མེད་པ་བཞི་ལ་སོགས་ཏེ། ཚོས་རྣམ་པ་སྤྲོ་ཚོགས་ཀྱི་སྤྲོ་འབྱུང་ཞིང་ཚོས་ཀྱི་སྤྲོ་དེ་ལས་རྒྱུ་ཅིང་རྟོགས་ནས་སངས་རྒྱལ་སུ་འབྱུར་བའི་འབྲས་བུ་དང་། མཐོ་རིས་ཀྱི་ལྷན་སྐྱེ་བ་དང་། བསོད་ནམས་ཀྱི་ལས་བསྐྱེད་པ་ཡང་རབ་ཏུ་མང་དོ། །</p>
	题记	<p>༩༡། ཚོས་བཞི་ལོན་ལྷ་མིས་ཞལ་ཟས་སྤྱར། རྗེས་དུའི་རོས་དེར་ཡུར་ཆེན་བརྒྱན་བརྒྱ་ཐེན། ། སྤྲོ་ཡང་བསྟོར་ནས་རྗེས་དུར་འབབ་པའི་སྤྲུམ། ཐེགས་ལ་རི་མོས་སྤོན་པའི་ཡ་མཚན་བྱུང་། །</p>

	汉译	次第五日，梵摩达王，请佛供养。佛于是日，口中放光，金色赫奕，遍大千土。光明所触，一切众生，三毒五阴，皆自然息，身心快乐，譬如比丘得第三禅。众会叹怪，志慕佛德。便为说法，各得开解，发大道心，得果生天，进福修慧，数甚众多。
初五	藏译	དེའི་ཕྱི་ཉིན་རྒྱལ་པོ་ཚངས་སྦྱིན་གྱིས་སྤྱོད་དངས་ཏེ། མཚོན་པའི་ཡོ་བྱད་བཤམས་སོ། །དེའི་ཉིན་པར་བཅོམ་ལྷན་འདས་ཀྱི་ཞལ་གྱི་སློ་ནས་གསེར་གྱི་མདོག་ལྷ་བུའི་འོད་ཟེར་བཞུགས། ལྷོད་ཚེན་པོའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་ཀྱན་ཏུ་སྤྲང་བར་བྱས་ཏེ། འོད་དེས་རིག་པའི་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་གདུག་པ་གསུམ་དང་། ལྷོད་པ་ལྷ་དང་བལ་ཏེ་ལྷས་དང་སེམས་རབ་ཏུ་བདེ་བ་ནི་རི་ལྷ་ར་དགོས་པ་དག་གསལ་གཏན་གསུམ་པ་དང་འདྲོ། །འཁོར་མང་པོ་རྣམས་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཡོན་ཏན་ལ་མོས་པས། བཅོམ་ལྷན་འདས་ཀྱིས་ཚོས་བསྟན་ཏེ། ལྷ་ན་མེད་པའི་བྱང་ཚུབ་ཏུ་སེམས་བསྐྱེད་པ་དང་མཐོ་རིས་ཀྱི་ལྷ་རྒྱུས་པ་དང་། བསོད་ནམས་ཀྱི་ལས་བསྐྱེད་པ་ཡང་གངས་མེད་དོ། །
	题记	༡། ཚོས་ལྷ་ཚང་སྦྱིན་གྱིས་སྤྱོད་ཞལ་བཞེས། ཞལ་གྱི་སློ་ནས་གསེར་མདོག་འོད་ཚེན་སྦྱེ། ། ལྷོད་གསུམ་གནང་བྱས་དན་སོང་མཐའ་དག་ཞི། །འགྲོ་ཀྱན་བསྟོན་གསུམ་པའི་བདེ་བ་ལྷོད། །
初六	汉译	第六日中，诸律昌辈，次复请佛。佛于是日，普令大会一切众生，心心相知，各各一人知一切心，所念善恶，志趣业行。咸自惊喜，钦美佛德。佛便为说若干妙法，皆得开解，誓求佛者，得果生天，数甚众多。
初六	藏译	དེའི་ཕྱི་ཉིན་ལི་རྩལ་རྣམས་ཀྱིས་སྤྱོད་དངས་ནས་མཚོན་པའི་ཡོ་བྱད་སྤྱོད་པོ། །དེའི་ཉིན་པར་བཅོམ་ལྷན་འདས་ཀྱིས་འཁོར་མང་པོ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་གཅིག་གི་བསམ་པ་གཅིག་གི་ཤེས་པར་བྱས་ཏེ། སོ་སོའི་དགེ་བ་དང་། མི་དགེ་བའི་ལས་ཀྱང་རྟོགས་པར་བྱས་ནས་སོ་སོ་ནས་དགའ་སྤྲོས་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཡོན་ཏན་བསྟན་སོ། །དེ་དག་གིས་བཅོམ་ལྷན་འདས་ལ་དམ་པའི་ཚོས་ཉན་པས། ཁོང་ཏུ་རྒྱུད་ཅིང་རྟོགས་ནས་སངས་རྒྱས་ལྷོ་སྤོང་ལམ་འདེབས་པ་དང་། འབྲས་བུ་ཐོབ་པ་དང་། མཐོ་རིས་ཀྱི་ལྷ་རྒྱུས་པར་སྦྱོན་པར་ཡང་གངས་མེད་དོ། །
	题记	༡། ཚོས་དུག་ལི་རྩལ་སྤྱོད་ཤེས་གསོལ་ཏེ། འཁོར་མང་མཐའ་དག་ལྷན་སྦྲེལ་སེམས་ཤེས། །རང་གཞན་དགེ་དང་མི་དགེའི་ལས་ཀྱན་རྟོགས། །བྱེད་ལ་ཡིད་ཅེས་དད་པའི་དབང་པོ་རྒྱས། །
初七	汉译	到第七日，释种请佛。佛于是日，化诸会者，悉令自见为转轮王，七宝千子，诸王臣民，肃恭承已，侍仰无减。各自惊怪，喜庆无量。佛便为说法，投适其意，亦发无上正觉之心，得果生天，甚难计数。
初七	藏译	དེའི་ཕྱི་ཉིན་འཇུག་པའི་རིགས་རྣམས་ཀྱིས་སངས་རྒྱས་སྤྱོད་དངས་ནས། བཅོམ་ལྷན་འདས་ཀྱིས་དེའི་ཉིན་པར་འཁོར་དེ་དག་ཐམས་ཅད་སོ་སོ་ནས། འཁོར་ལོས་རྒྱུར་བའི་རྒྱལ་པོར་བསྐྱེད་ཏེ། རིན་པོ་ཆེ་རྣམ་བཏུན་དང་། ལྷ་སྤོང་དང་ལྷན་པར་སྤུལ་ནས། རྒྱལ་པོར་དང་། ལྷོན་པོ་རྣམས་ཀྱིས་བསྟོན་ཏུ་བྱས་པར་མཐོང་སྟེ། སོ་སོ་ནས་རོ་མཚར་རྟུང་ཏུ་བྱུང་བའི་སློབ་བསྐྱེས་ནས། ལྷོ་བ་དེ་ལ་བཅོམ་ལྷན་འདས་ཀྱིས་ཚོས་རྣམ་པར་ཕྱེ་ཞིང་བསྟན་པས། སོ་སོའི་ཡིད་ཚོམ་པར་གྱུར་ཏེ། ལྷ་ན་མེད་པའི་བྱང་ཚུབ་ཏུ་སེམས་བསྐྱེད་པ་དང་། ལ་ལས་འབྲས་བུ་ཐོབ་པ་དང་། ལྷ་དང་མིར་སྦྱོས་པ་གཤགས་མེད་པར་གྱུར་ཏོ། །
	题记	༡། ཚོས་བཏུན་ཤ་ཀྱའི་ཚོགས་ཀྱིས་ཞལ་རྣམས་སྤྱོད། འཁོར་མང་མཐའ་དག་རིན་ཚེན་བཏུན་ལྷན་ཞིང་། ། ལྷ་སྤོང་ཚང་པའི་འཁོར་ལས་བསྐྱེད་རྒྱལ་བུ། །རང་བཞིན་ཡང་གྱུར་པའི་ཚོ་འབྲས་བུ་སྟན། །

通过对照，可以很清楚地发现，达隆寺壁画题记的来源应该就是《贤愚经》。舍卫城神变的高潮应当是第八日佛陀击败六师外道，但由于释迦牟尼画像右侧壁面损毁，我们无法知道壁画是否表现了初八神变的场景。

附录 壁画题记

说明：

1. 不清楚的文字以圆括号（）标明，若能根据文意补充，则补充之处以方括号 [] 标明。字迹漫漶或损毁的题记若无法确定字数，用“……”表示。

2. 题记若有两行，则在第二行起始处以上标的方括号中的阿拉伯数字表示。

鼓音殿

1) …… | གང་དང་དབྱེར་མེད་སྐྱེས་མ་རྒྱུད་པ་དང་།

གང་གི་མཛད་པ་འཇིགས་བརྒྱུད་སྐྱེས་ཀྱི་ཅིག

ཚོས་སྐྱོད་……དབག་འདོད་ལྷན་བསྐྱོད་བ་ཡི།

ཞིང་ཁམས་……ས་འཇིགས་པ་ཀུན་སེལ།

འདི་ནི་ཚོས་རྒྱལ་སྤྱིར་ཞལ་དགོངས་པ་རྫོགས་ཀྱི་དོན།

མི་དབང་སློན་ཆེན་སྐར་པོ་བ་ཡིས་གཞེངས། །

ཚོ་འབྱོར་དབང་ཕྱག་བཀུ་ཤིས་ཆེར་རྒྱས་ཤོག། །

སྒྲི་ལོ། །

2) ༡༡ | རྣ་མོ་མཚུ་བ་རྩེ་ཡ། །

ཕུན་ཚོགས་ཤར་རིའི་ཚེ་ལྷར་ཚོད་པན་ཀུམ་ཉའི་……འཛིན། །

མཚན་དཔེའི་འོད་ཀར་སྤང་བས་མི་ཤེས་ཕུན་པའི་གོ་སྐབས་འཕྲོག

ཕྱགས་རྗེས་……[2] ལེགས་སྤྱད་རིན་ཆེན་འབྱུང་གནས་ལས་བྱུང་བའི། །

……བྱམས་གཞུགས་སྐྱེ་རིན་ཆེན་དབང་གི་རྒྱལ།

རབ་མཛེས་རི་མོའི་རྒྱལ་མཚན་ཚེར་བཀོད་ནས།

……འབྱམས་ཁྱོད་ཀྱིས་བདག་……ལུང་བསྐྱོད།

གང་སྐྱེ་རབ་རྒྱས་ལྷ་བའི་ཕུང་པོ་ལ་ནི་ཕུབ་དབང་……

སྤྱན་རས་གཟིགས་དང་སྤོབས་པ་བཟེགས་སོསྐྱེ་བའུ་ཏུག་རྒྱལ་སྐས་དང་། །

འདོད་ལྷ་མོ་……ཤིང་ཁམས་འདི་ནི་ལྷ་[?]ཞི་བ།

མི་དབང་མྱོན་ཆེན་ལྷུང་པོ་དོ་པོས་བཞེངས། །
ཚོ་དང་དཔལ་འབྱོར་རྫོགས་པས་བཀྲ་ཤིས་ཤོག། ། །
མི་ག་ལོ། ། །

2) ལ། །ན་མོ་ཀྱ་ར་བེ། །

བདེ་བར་གཤེགས་པ་སྐྱེ་དབང་རྒྱལ་པོའི་ཞབས། །
བདེ་གཤེགས་བསྟན་འཛིན་སྲ་མའི་ཚོགས་རྣམས་དང་། །
བདེ་བར་གཤེགས་པ་སྐྱེ་བཅུ་ཚ་ལྷ་དང་། །
བདེ་གཤེགས་སྲས་པོ་ས་སྤྱིང་ལ་སོགས་བཞི། །
བདེ་གཤེགས་བསྟན་སྦྱོང་འདོད་ལྟ་དུ་མ་ནི། །
བདེ་བར་བཞུགས་པས་བསྐྱོར་བའི་ཞིང་ཁམས་མཚོག། །
བདེ་བར་རྒྱ་འབྲས་རྩལ་བར་བྱེད་པའི་དོན། །
མི་དབང་མྱོན་ཆེན་དཔལ²¹་ནག་བསམ་གྲུབ་འཕེལ། །
འཁོར་བཅས་ལྷག་བསམ་གུས་པའི་ཡིད་ཀྱིས་བཞེངས། །
ལྷ་གཙོ་བ་ནི་མཁས་པ་ནམ་དར་ཡིན། །
དགེ་བས་རྒྱལ་བའི་གོ་འཕངས་སྤྱར་སོབ་ཅིང་། །
གནས་སྐབས་ཀུན་དུ་དགེ་བའི་བཀྲ་ཤིས་ཤོག། །
མངམ། །

3) ལ། །ན་མོ་མཚུ་བ་རྩོ་ཡ། །

རབ་འཛེས་གཟིའི་བར་མཚན་དཔེས་སྤྲས་པའི་སྐྱེ། །
རབ་སྟན་གང་འདུལ་དམ་ཚོས་སྟོན་པའི་གསུང། །
རབ་ཟབ་དོན་དམ་ངི་བཞིན་གཟིགས་པའི་ཐུགས། །
རབ་མཚོག་བཅོམ་ལྷན་སྤྲན་པའི་རྒྱལ་པོར་འདུད། །
ཉིད་སྐྱེ་དུག་གསུམ་ནད་སེལ་སྤྲན་པ་ལ། །
སྤྲན་སྤུལ་སྲ་མ་རྒྱུད་པའི་ཚོགས་རྣམས་དང་། །
སྤྲན་གྱི་ཕུལ་སྤྲན་ཡུམ་ཆེན་ཤེར་སྤྲན་དང་། །
སྤྲན་མཚོག་བསྟོན་མཛད་བདེ་གཤེགས་བདུན་ལ་སོགས། །

20 དཔལ་ 应是 དཔལ་ 的误写。

ལྷན་ལྷའི་ལྷ་ཚོགས་ཅི་སྟེན་མཆིས་ནམས་དང་།།
 འདོད་ལྷ་རྩ་མས་བསྐྱར་བའི་ཞིང་ཁམས་འདི།།
 ཚོས་རྒྱལ་སྟེང་ཞལ་དགོངས་[2]པ་རྫོགས་ཕྱིར་དང་།།
 །།སོགས་ཡོན་ཏན་ལྷན་པའི་དབྱེ་མཛད་རིན་བསམ་པས།།
 རྣམ་དག་བསམ་པས་གཞིངས་པའི་དགེ་བ་འདིས།།
 སྐྱེ་བ་ཀུན་རྩ་དལ་ཐོབ་བྱིས་གཙོད་ཞིང་།།
 དམུགས་ཆེན་སྟོན་ལ་ངལ་པ་མེད་པ་ཡིས།།
 ཀུན་མཁྱེན་གོ་འཕངས་ལྷུང་རྩ་ཐོད་པར་ཤོག།།
 ལྷ་གཙོ་འཁས་པ་བྱམས་པ་བཀུ་ཤིས་ཡིང་།།
 མི་ག་ལོ།།

- 4) ལྷ་མོ་མཚུ་བ་རྩ་ཡ།།
- ལྷན་ལས་རྒྱབས་སྟེང་ཕུ་མཐའ་མེད་པར་གཡོ།།
 ཚོད་མེད་སྟེང་རྗེའི་རྒྱ་པོས་ཀུན་ནས་བརྒྱན།།
 ཡོན་ཏན་རིན་ཆེན་ཀུན་གྱི་འབྱུང་གནས་ཆེ།།
 སྤབ་དབང་མུ་རྒྱལ་གྱི་ཅིག།།
 གང་སྐྱེ་མཚན་དཔའི་གཟི་འབར་ཉིན་མོར་སྐྱེད་པ་ལ།།
 གང་གི་ཚོ་འཕྲུལ་མཛད་པའི་འོད་ཟེར་འཕྲོས་པ་ཡིས།།
 གང་འདྲུལ་གདུལ་བྱའི་དད་པའི་པད་མོ་ཁ་སྐྱེ་ནས།།
 གང་འབྲས་མན་བདེའི་མུ་ཞིང་ཁམ་འདི།།
 ཚོས་རྒྱལ་རྣམ་སྲས་བདེ་གཤེགས་དགོངས་པ་རྫོགས་ཕྱིར་དང་།།
 དཀར་ཚོས་ས་བཞི་ལས་མུ་ཞིང་།།
 རིགས་རྩལ་འཛོམས་མུ་ཞིང་ལགས་ལགས་བརྗོད།།
 དད་བཏོང་བྱིས་སོགས་སྤང་ཚོགས་འབྲས་པའི་ལྷུང་གིས་བརྒྱན།།
 རོངས་སྟོན་རོ་མངར་དང་ལྷན་ཉེས་པའི་ཚོ་གདུང་སེལ།།
 ལྷན་ཆེན་ཤེས་རབ་རྩོ་རྗེ་རྒྱང་སྤང་དབང་པོ་ཡིས།།
 ལེགས་པར་མུ་ཞིང་།།

甘珠尔殿壁画榜题

- 2) ལྷ་མོ་མཚུ་བ་བཞིས་པ་ལྷ་ཉ་ཡ་ན་ཡི།།
- ལྷའི་བཤོས་གསོལ་ལྷོད་ཀྱི་གཡས་གཡོན་(དུ།།)
 རབ་རྩ་གཟི་འབར་རིན་ཆེན་རི་བོ་གཉིས།།

གཅིག་ལ་རོ་བརྒྱ་ལྷན་པའི་ཟས་མཚོག་དང་། །
 གཅིག་ཤོས་ལྷོན་ལུན་ཚོགས་སུ་འཇོ་གྱི། །
 རྩིས་བཞིན་[ག་ཤོག](ག) ཉིས་རྒྱང་བཞིའི་སྐྱིལ་སྐྱོ་གསལ། །
 དེས་ཀྱང་སྐར་བཞིན་ཚར་བཅད་རྗེས་བཟུང་གིག། །
 འཕྲིན་ལས་བསམ་ཡས་མཛད་ལ་ལྷག་འཚོལ། །།

3) ལྷ། །ཚོས་གསུམ་ལྷན་ཚེ་གྱི་ནི་ཞལ་ཟས་སྦྱར། །
 ཞལ་བསིལ་ས་ལ་ཤོར་བས་དེ་མ་ཐག། །
 ལྷག་བརྒྱད་ལྷན་བསྐྱེས་ཁེབསའི་མཚོ། །
 ཡ་མཚན་རི་མོས་བཀྲ་བ་ཀྱན་གྱི་མཐོང་། །

4) ལྷ། །ཚོས་བཞི་ཡི་རྩ་ལྷ་མིས་ཞལ་ཟས་སྦྱར། །
 རྗེས་སུ་འཛིན་དེར་ཡུར་ཆེན་བརྒྱད་བརྒྱ་ཐེན། །
 སྐར་ཡང་བསྐྱོར་ནས་རྗེས་སུར་འབབ་པའི་རྒྱས། །
 ཐེགས་ལྷུ་རི་མཚོས་སྐྱོན་པའི་ཡ་མཚན་བྱུང་། །

5) ལྷ། །ཚོས་ལྷ་ཚང་སྦྱིན་གྱིས་སྦྱར་ཞལ་ཟས་བཞེས། །
 ཞལ་གྱི་སྐྱོ་ནས་གསེར་མདོག་འོད་ཆེན་སྦྱེ། །
 སྐྱོང་གསུམ་གནང་བྱས་རན་སོང་མཐའ་དག་ཞི། །
 འགོ་ཀྱན་བསོ་གསྟན་གསུམ་པའི་བདེ་བ་ལྗོང་། །

6) ལྷ། །ཚོས་དུག་ལི་རྩ་བྱིས་སྦྱར་ཤེས་གསོལ་ཉེ། །
 འཁོར་མང་མཐའ་དག་ལུན་ཚུན་གཞན་སེམས་ཤེས། །
 རང་གཞན་དགོ་དང་མི་དགའི་ལས་ཀྱན་ཉོགས། །
 བྱེད་ལ་ཡིད་ཅེས་དད་པའི་དབང་པོ་རྒྱས། །

7) ལྷ། །ཚོས་བདུན་ཤ་ཀྱའི་ཚོས་གྱིས་ཞལ་སྦྱར་སྦྱར། །
 འཁོར་མང་མཐའ་དག་རིན་ཆེན་བདུན་ལྷན་ཞིང་། །
 སུ་སྐྱོང་ཚང་པའི་འཁོར་ལས་བསྐྱར་རྒྱལ་དུ། །
 རང་བཞིན་ཡང་ལྱུར་པའི་ཚོ་འཕྲུལ་བསྟན། །

回廊左侧外壁释迦师利壁画题记

……
 གངས་ཅན་བསྟན་ཅ་ཁ་ཆེ་པའ་ཆེན་ལ།
 ཐམས་ཅད་ཡོད་སྤྱི་ལོ་ཐར་སྤོམ་རྒྱུད་(འདི)།
 ཚོགས་ཆེན་དགེ་འདུན་སྐར་བའི་མཁན་པོ་ཡིས།
 རྒྱུ་པའི་ཞིང་ཁམས་རྣམ་པར་དག་པ་འདི།
 རྣམ་མངས་ཐོས་སྤྱོད་ཚོས་རྒྱལ་ཆེན་པོ་……
 ……སློབ་གྲགས་པ་བཙུན་འགྲུས་ཀྱི།
 རྣམ་མཁན་ལྟར་སྟམ་པའི་……མཚན་གྱི།
 སྤྱི་ཆེ་ཆབ་དྲི་……ལྟན་པོ་ལྟར་བརྟན་གྱིར།
 ……པ་ལྟན་གྲུབ་རྒྱལ་པོས་སྤྱབས།
 དགེ་འདིས་འགོ་ཀུན་རྣམ་མཁུན་ལྟར་ཐོད་ཤོག།
 སྤྱི་ལོ།

香殿入口右侧壁面题记

ཨ། །ན་མོ་ཤུ་ལུ་ཞེ་ཡ།
 ཀུན་གསལ་མཁུན་པའི་ཆ་ཤས་ཡོད་སྤྱི་རྫོགས།
 ཚད་མེད་སྤྱི་རྗེ་ཡི་བསེལ་ཟེར་སྤོགས་བཅུར་འཕོ།
 སྤྱི་བ་གཉིས་ཚུ་འདྲིན་མ་ལུས་བརྟན་སྤངས་པ།
 དཔལ་ལྷན་ལྷ་མ་སྤྱི་སྐར་བདད་པོར་འདུད།
 དཔལ་ལྷན་སྤུན་འཚོགས་མཐའ་ཡས་དཔག་མེད་སྐལ་པར་སྤྱབས་པ་ལ།
 དཔལ་འཚོག་སྤྱི་གསྲི་མངོན་གྱུར་སྤྱི་རྒྱུ་ལྱི་རྩོམ་ལ།
 དཔལ་འཕྱོར་པན་བདེ་མཐའ་དག་སྤྱོད་རྣམས་ཀུན་ཏུ་བཙོལ་མཛད་པའི།
 མཉེ་མེད་འགོ་བའི་སྤྱི་བའི་གཅིག་ཟས་གཙང་སྤྱོད་ལ་ལྷག་ཚལ།
 ལྟན་གཙོ་འཕྱོར་བ་དོན་ལྷན་ལ།
 བསྟན་འདྲིན་གནས་བརྟན་བཅུ་བྱུག་དང་།
 བསྟན་བསྤུངས་རྒྱལ་ཆེན་སྤེ་བཞི་དང་།
 བསྟན་པ་རྒྱས་པར་མཛད་པའི་རྒྱལ།
 ……དང་ལྷན་སྤྱོད་སྤྱི་འཕྱོག་བསྟན་སྤྱོད་པ་……རོལ་རབ་ཏུ་འབྱུང་།
 དཀའ་བཅད་བྱུང་རྒྱུ་ཤིང་དྲང་གཤེགས།
 བདུད་བཙོལ་སངས་རྒྱས་ཚོས་འཕོར་བསྟོར།

ས་ལ་རྒྱང་དྲུང་གཤེགས་མཛད་ཏེ།
 བཅུ་གཉིས་མཛད་པས་ཡོངས་བསྐྱོར།
 ལྷག་བསམ་མེ་ཤེལ་ལས་གྲུབ་ཅིང་།
 རི་མོའི་དཀྱིལ་[འཁོར་མཐ]འ་དག་ཚོགས།
 གསལ་འཛེས་གཟི་འོད་འཕྱི་ཕྱག་འབར།
 བྱག་ཚྭ་གས་ལུན་པ་དྲུང་ལྷན་བྱེད།
 དད་པའི་པད་མོ་བཞད་པའི་དཔལ།
 སྐལ་ལྷན་དྲུང་པའི་དགེ་ལེགས་ཀྱི།
 ལུས་སྟོབས་མཚོག་དུ་རྒྱས་བྱེད་པའི།
 ཞིང་ཁམས་ཉི་མོར་བྱེད་པ་འདི།
 མི་དབང་སློ་གྲོས་རྒྱལ་(མཚན) དང་།
 བདག་མོ་ནམཁའ་ཆེ་བརྟན་པ། །
 གཉིས་ཀྱི་དག་རྒྱན་དམ་པ་ལས།
 འཇམ་དབྱངས་སྤྱལ་པ་མཐོན་མི་ཡི།
 “རྒྱུ་བརྟན་པའི་སྤྱིན་[བདག་ཆ]།
 [བ]ཞོན་……སྐྱོར་མ་པ།
 ……ཕྱིར་བརྟུབས་པའི་ན།
 ལྷ་བཟོ་བ་……མཚོག།
 ཕྱག་……ད་ཐིག་གི་འཛིན་མ་(ས)ས།
 གྱི་རིས་……དུ་གསལ།
 བཟང་འཚོན་འདམ་མའི་གྲིབ་བསིལ་ཅན།
 སྤྱད་འདངས་མི་[ཕོག]་རྣམས་པར་བཀ།
 གསེར་རྒྱན་འཕྲས་དུས་གཡུང་ཟ་བའི།
 ལྷའི་……ཀུན་མཁྱེན་རྒྱ་གཉེར་རྒྱ་ཕོར་ལྷུང་དུ་འཇུག་ཤོག།
 ……སེམས་ཅན་……རྒྱང་བྱ་གྲིས་རྣམས་ཀྱང་།
 ……གནས་སྐབས་མཐར་ཐུག་དཔལ་འབར་བཀ་ཤེས་ཤོག།

◆ 萨尔吉 男，博士，北京大学东方文学研究中心副教授